

Quis p̄brius cum adit nobis, p̄brius non
 ~~~~~  
 ~~~~~

Quis p̄brius cum adit nobis, p̄brius non
 ~~~~~  
 ~~~~~

CAPUT XLIX.

*De curiositate deinceps, ut hoc vitio admonemur ad
 contemplandam veritatem.*

XCIV. JAMVERO cuncta spectacula, et omnis illa quæ appellatur curiositas, quid aliud quærit quam de rerum cognitione lætitiā? Quid ergo admirabilius, quid speciosius ipsa veritate, ad quam omnis spectator pervenire se cupere confitetur, cum vehementer ne fallatur invigilat, et inde se jactat, si quid acutius cæteris et vivatius inspecando cognoscat et judicet? Ipsum denique præstigiatorum, nihil aliud quam fallaciam profitentem, diligenter intuentur, et cautissime observant; et si eluduntur, quia sua non possunt, illius delectantur scientia qui eos eludit. Nam si et ille nesciret quibus causis fallantur intuentes, vel nescire crederetur, pariter erranti nullus plauderet. Si quis autem de populo unus eum deprehenderit, majorem illo laudem se mereri putat, non ob aliud, nisi quia decipi fallique non potuit. Si autem multis apertus sit, non ille laudatur; sed irridentur cæteri, qui talia deprehendere nequeunt. Ita omnis palma cognitioni datur, et artificio, et comprehensioni veritatis: ad quam nullo modo perveniunt, qui foris eam quærunt.

XCIV. Itaque in tantas nugas et turpitudines mersi sumus, ut cum interrogati quid sit melius, verum an falsum, ore uno respondeamus verum melius esse: jocos et ludis tamen, ubi nos utique non vera, sed ficta delectant, multo propensius quam præceptis ipsius veritatis hæreamus. Ita nostro judicio et ore punimur, aliud ratione

approbantes, aliud vanitate sectantes. Tandiu autem est ludicrum et joculari aliquid, quandiu novimus, in cujus veri comparatione rideatur. Sed diligendo talia excidimus a vero et non jam invenimus quarum rerum imitamenta sint, quibus tanquam primis pulchris inhiamus, et ab eis recedentes amplexamur nostra phantasmata. Nam redeuntibus nobis ad investigandam veritatem, ipsa in itinere occurrunt, et nos transire non sinunt, nullis viribus, sed magnis insidiis latrocinantia, non intelligentibus quam latè pateat quod dictum est: « Cavete a simulacris¹. »

XCVI. Itaque alii per innumerabiles mundos vaga cogitatione volutati sunt. Alii Deum esse non posse, nisi corpus igneum putaverunt. Alii candorem lucis immense per infinita spatia usquequaque porrectum, ex una tamen parte quasi nigro quodam cuneo fissum, duo adversa regna opinantes, et talia rebus constituentes principia, cum suis phantasmatis fabulati sunt. Quos si jurare cogam, utrum hæc vera esse sciant, fortasse non audeant, sed vicissim dicant: « Tu igitur ostende quid verum sit. » Quibus si nihil respondeam, nisi ut illam lucem quærant, qua eis apparet et certum est, aliud esse credere, aliud intelligere, jurarent et ipsi nec oculis videri posse istam lucem, nec cum aliqua locorum vastitate cogitari, et nusquam non præsto esse quærantibus, et nihil ea certius atque serenius inveniri.

XCVII. Quæ rursus omnia, quæ de hac luce mentis nunc a me dicta sunt, nulla alia quam eadem luce manifesta sunt. Per hanc enim intelligo vera esse quæ dicta sunt, et hæc me intelligere per hanc rursus intelligo. Et hoc rursus et rursus cum quisque se aliquid intelligere intelligit, et idipsum rursus intelligit, in infinitum pergere intelligo, et nulla hic esse spatia cujusquam tumoris

¹ 1 Joan. v, 2.

aut volubilitatis intelligo : intelligo etiam non me posse intelligere, nisi vivam, et me vivaciorem intelligendo fieri, certius intelligo. Æterna enim vita vitam temporalem vivacitate ipsa superat : nec quid sit æternitas, nisi intelligendo conspicio. Mentis quippe aspectu omnem mutabilitatem ab æternitate sejungo, et in ipsa æternitate nulla spatia temporis cerno; quia spatia temporis præteritis et futuris rerum motibus constant. Nihil autem præterit in æterno, et nihil futurum est : quia et quod præterit, esse desinit, et quod futurum est, nondum esse cœpit : Æternitas autem tantummodo est, nec fuit quasi jam non sit, nec erit quasi adhuc non sit. Quare sola ipsa verissime dicere potuit humanæ menti : « Ego » sum qui sum ; » et de illa verissime dici potuit : « Misit » me, qui est ¹. »

CAPUT LI.

Scripturarum et interpretationum ratio. — Allegoria quadruplex.

XCVIII. Cui si nondum possumus inhærere, objurgemus saltem nostra phantasmata, et tam nugatorios et deceptorios ludos de spectaculo mentis ejiciamus. Utamur gradibus, quos nobis divina providentia fabricare dignata est. Cum enim figmentis ludicris nimium delectati evanesceremus in cogitationibus nostris, et totam vitam in quædam vana somnia verteremus, rationali creatura serviente legibus suis (8), per sonos ac litteras, ignem, fumum, nubem, columnam, quasi quædam verba visibilia,

¹ Exod. III, 14.

cum infantia nostra parabolis ac similitudinibus quodam modo ludere, et interiores oculos nostros luto hujusmodi curare non aspernata est ineffabilis misericordia Dei. **XCIX.** Distinguamus ergo, quam fidem debeamus historiæ, quam fidem debeamus intelligentiæ, quid mandemus memoriæ, verum esse nescientes, sed credentes tamen. Et ubi sit verum, quod non venit et transit, sed semper eodem modo manet. Qui sit modus interpretandæ allegoriæ, quæ per sapientiam dicta creditur in Spiritu sancto : utrum a visibilibus antiquioribus ad visibilia recentiora eam perducere sufficiat; an usque ad animæ affectiones atque naturam, an usque ad incommutabilem æternitatem : an aliæ significant gesta visibilia, aliæ motus animorum, aliæ legem æternitatis; an aliquæ inveniuntur, in quibus hæc omnia vestiganda sint. Et quæ sit stabilis fides, sive historica et temporalis, sive spiritalis et æterna, ad quam omnis interpretatio auctoritatis dirigenda sit. Et quid prosit ad intelligenda, et obtinenda æterna, ubi finis est omnium bonarum actionum, fides rerum temporalium. Et quid intersit inter allegoriam historiæ, et allegoriam facti, et allegoriam sermonis, et allegoriam sacramenti. Et quomodo ipsa locutio divinarum Scripturarum secundum cujusque linguæ proprietatem accipienda sit. Habet enim omnis lingua sua quædam propria genera locutionum, quæ cum in aliam linguam transferuntur, videntur absurda. Quid prosit tanta loquendi humilitas, ut non solum ira Dei, et tristitia, et a somno expergefatio, et memoria, et oblivio, et alia nonnulla quæ in bonos homines cadere possunt, sed etiam pœnitentiæ, zeli, crapulæ nomina, et alia hujusmodi in sacris libris inveniuntur? Et utrum oculi Dei, et manus, et pedes, et alia hujus generis membra, quæ in

Scripturis nominantur, ad visibilem formam humani corporis referenda sint; an ad significationes intelligibilium et spiritualium potentiarum, sicut galea, et scutum, et gladius, et cingulum, et cætera talia. Et quod maxime quærendum est, quid prosit generi humano, quod sic nobiscum per rationalem, et genitalem, et corporalem creaturam sibi servientem divina providentia locuta est. Quo uno cognito, omnis ab animis protervitas¹. puerilis excluditur, et introducitur sacrosancta religio.

CAPUT LI.

Scripturarum perscrutatio in curiositatis medelam.

C. OMISSIS igitur et repudiatis nugis theatricis et pœticis, divinarum Scripturarum consideratione et tractatione pascamus animum atque potemus vanæ curiositatis fame ac siti fessum et æstuantem, et inanibus phantasmatis tanquam pictis epulis, frustra refici satiarique cupientem: hoc vere liberali, et ingenuo ludo salubriter erudiamur. Si nos miracula spectaculorum, et pulchritudo delectant, illam desideremus videre Sapientiam, quæ pertendit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter². Quid enim mirabilius, vi incorporea mundum corporeum fabricante et administrante? aut quid pulchrius ordinante et ornante?

¹ Manichæorum in Vetus Testamentum. — ² Sap. viii, 1.

CAPUT LII.

Et curiositas et alia vitia sunt occasio ad virtutem.

CI. Si autem omnes fatentur per corpus ista sentiri, et animum meliorem esse quam corpus, nihil-ne per se animus ipse conspiciet, aut quod conspiciet potest esse, nisi multo excellentius longeque præstantius? Imovero commemorari ab iis, quæ judicamus, intueri quid sit secundum quod judicamus, et ab operibus artium conversi ad legem artium, eam speciem mente contuebimur, cujus comparatione fœda sunt, quæ ipsius benignitate sunt pulchra. « Invisibilia enim Dei a creatura mundi per ea, quæ » facta sunt, intellecta conspiciuntur, et sempiterna ejus » virtus et divinitas¹. » Hæc est a temporalibus ad æterna regressio, et ex vita veteris hominis in novum hominem reformatio. Quid est autem unde homo commemorari non possit ad virtutes capessendas, quando de ipsis vitiis potest? Quid enim appetit curiositas, nisi cognitionem, quæ certa esse non potest, nisi rerum æternarum et eodem modo se semper habentium? Quid appetit superbia, nisi potentiam quæ refertur ad agendi facilitatem, quam non invenit anima perfecta nisi Deo subdita, et ad ejus regnum summa charitate conversa? Quid appetit voluptas corporis, nisi quietem, quæ non est nisi ubi nulla est indigentia et nulla corruptio? Cavendi sunt ergo inferiores inferi, id est, post hanc vitam pœnæ graviore, ubi nulla potest esse commemoratio veritatis, quia nulla ratiocinatio: ideo nulla ratiocinatio, quia non eam perfundit lumen

¹ Rom. i, 20.

verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Quare festinemus, et ambulemus cum dies præsto est, ne nos tenebræ comprehendant. Festinemus a secunda morte liberari, ubi nemo est qui memor Dei sit, et ab inferno, ubi nemo confitebitur Deo.

CAPUT LIII.

Scopi stultorum ac sapientum diversi.

CII. SED miseri homines, quibus cognita vilescunt, et novitatibus gaudent, libentius discunt quam norunt, cum cognitio sit finis discendi. Et quibus vilis et facilitas actionis, libentius certant quam vincunt, cum victoria sit finis certandi. Et quibus vilis est corporis salus, malunt vesci quam satiari, et malunt frui genitalibus membris quam nullam talem commotionem pati: inveniuntur etiam qui malunt dormire quam non dormire; cum omnis illius voluptatis sit finis, non esurire ac sitire, et non desiderare concubitum, et non esse corpore fatigato.

CIII. Quare qui fines ipsos desiderant, prius curiositate carent, cognoscentes eam esse certam cognitionem quaerintus est, et ea perfruentes quantum in hac vita queunt. Deinde accipiunt actionis facilitatem pervicacia posita, scientes majorem esse facilioremque victoriam, non resistere animositati cujusquam: et hoc, quantum in hac vita queunt, sentiunt postremo etiam quietem corporis, abstinendo ab iis rebus sine quibus agi hæc vita potest: ita gustant quam suavis est Dominus: nec erit dubium quid post hanc vitam futurum sit; et perfectionis suæ fide, spe, charitate nutriuntur. Post hanc autem vitam et cog-

nitio perficietur; quia ex parte nunc scimus, cum autem venerit quod perfectum est, non erit ex parte: et pax omnis aderit; nunc enim alia lex in membris meis repugnat legi mentis meæ, sed liberabit nos de corpore mortis hujus gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum; quia ex magna parte concordamus cum adversario, dum cum illo sumus in via; et tota sanitas, et nulla indigentia, et nulla fatigatio aderit corpori; quia corruptibile hoc, tempore atque ordine suo, quo resurrectio carnis futura est, induetur incorruptione. Non mirum autem, si hoc dabitur iis qui in cognitione solam veritatem amant, et in actione solam pacem, et in corpore solam sanitatem. Hoc enim in eis perficietur post hanc vitam, quod in hac vita plus diligunt.

CAPUT LIV.

Supplicia damnatorum quam habeant rationem ad eorum vitia.

CIV. QUI ergo male utuntur tanto mentis bono, ut extra eam visibilia magis appetant, quibus ad conspicienda et diligenda intelligibilia commemorari debuerunt, dabuntur eis exteriores tenebræ. Harum quippe initium est carnis prudentia, et sensuum corporeorum imbecillitas. Et qui certaminibus delectantur, alienabuntur a pace, et summis difficultatibus implicabuntur. Initium enim summæ difficultatis est bellum atque contentio. Et hoc significare arbitror, quod ligantur ei manus et pedes¹, id est, facilitas omnis auferitur operandi. Et qui sitire et

¹ Matth. xxii, 13.

esurire volunt, et in libidinem ardescere et defatigari, ut libenter edant, et bibant, et concumbant, et dormiant, amant indigentiam, quod est initium summorum dolorum. Perficietur ergo in eis quod amant, ut ibi sint ubi eis sit ploratus et stridor dentium.

CV. Plures enim sunt qui hæc omnia simul vitia diligunt et quorum vita est spectare, contendere, manducare, bibere, concumbere, dormire, et in cogitatione sua nihil aliud quam phantasmata, quæ de tali vita colligunt, amplexari, et ex eorum fallacia, superstitionis vel impietatis regulas figere, quibus decipiuntur, et quibus inhærent, etiamsi ab illecebris carnis se abstinere conentur. Quia non bene utentur talento sibi commisso, id est, mentis acie, qua videntur omnes, qui docti aut urbani aut faceti nominantur, excellere; sed habent eam in sudario ligatam, aut in terra obrutam, id est, delicatis et superfluis rebus, aut terrenis cupiditatibus involutam et oppressam: ligabuntur ergo his manus et pedes, et mittentur in tenebras exteriores, ibi erit ploratus et stridor dentium. Non quia ipsa dilexerunt, (quis enim hæc diligat;) sed quia illa quæ dilexerunt, initia sunt istorum, et necessario dilectores suos ad ista perducunt. Qui enim magis amant ire, quam redire aut pervenire, in longinquiora mittendi sunt; quoniam caro sunt et spiritus ambulans, et non revertens.

CVI. Qui vero bene utitur, vel ipsis quinque sensibus corporis ad credenda et prædicanda opera Dei, et nutriendam charitatem ipsius, vel actione vel cognitione ad pacificandam naturam suam, et cognoscendum Deum, intrat in gaudium Domini sui. Propterea talentum quod male utenti aufertur, illi datur qui talentis quinque bene usus est: non quia transferri potest acumen intelligen-

* Matth. xxv, 28.

tiae, sed ita significatum est, posse hoc amittere negligentes et impios ingeniosos, et ad eam pervenire diligentes et pios quamvis ingenio tardiores. Non enim datum est illud talentum ei, qui acceperat duo; habet enim et hoc, qui jam in actione et cognitione bene vivit; sed ei qui acceperat quinque. Nondum enim habet ad æterna contemplanda idoneam mentis aciem, qui visibilibus tantum, id est, temporalibus credit: sed habere potest, qui horum omnium sensibilium Deum artificem laudat, et eum persuadet fide, et expectat spe, et quærit charitate.

CAPUT LV.

Epilogus exhortans ad veram religionem. — Qualis erat Manichæorum religio. — Opiniones falsæ de diis. — Vera religio.

CVII. QUÆ cum ita sint, hortor vos, homines charissimi et proximi mei, meque ipsum hortor vobiscum, ut ad id quo nos per sapientiam suam Deus hortatur, quanta possumus celeritate curramus. Non diligamus mundum, quoniam omnia quæ in mundo sunt, concupiscentia carnis, et concupiscentia oculorum est, et ambitio sæculi. Non diligamus per carnis voluptatem corrumpere atque corrumpi, ne ad miserabiliorem corruptionem dolorum tormentorumque veniamus. Non diligamus certamina, ne angelis qui talibus gaudent in potestatem demur, humiliandi, vincendi, verberandi. Non diligamus visibilia spectacula, ne ab ipsa veritate aberrando et amando umbras, in tenebras projiciamur.

CVIII. Non sit nobis religio in phantasmatis nostris. Melius est enim quaecumque verum, quam omne quidquid pro arbitrio fingi potest: et tamen animam ipsam, quamvis anima vera sit cum falsa imaginatur, colere non debemus. Melior est vera stipula, quam lux inani cogitatione pro suspicantis voluntate formata: et tamen stipulam, quam sentimus et tangimus, dementis est credere colendam. Non sit nobis religio humanorum operum cultus. Meliores enim sunt ipsi artifices, qui talia fabricantur, quos tamen colere non debemus. Non sit nobis religio cultus bestiarum. Meliores enim sunt extremi homines, quos tamen colere non debemus. Non sit nobis religio cultus hominum mortuorum: quia si pie vixerunt, non sic habentur ut tales quærant honores; sed illum a nobis coli volunt, quo illuminante lætantur meriti sui nos esse consortes. Honorandi ergo sunt propter religionem. Si autem male vixerunt, ubicumque sint, non sunt colendi. Non sit nobis religio cultus dæmonum, quia omnis superstitio cum sit magna poena hominum, et periculosissima turpitudine, honor est ac triumphus illorum.

CIX. Non sit nobis religio terrarum cultus et aquarum: quia istis purior et lucidior est aër, etiam caliginosus, quem tamen colere non debemus. Non sit nobis religio etiam purioris aëris et serenioris cultus, quia luce absente inumbratur; et purior illo est fulgor ignis etiam hujus, quem tamen, quoniam pro voluntate accendimus et extinguimus, colere utique non debemus. Non sit nobis religio cultus corporum æthereorum atque cœlestium, quæ quamvis omnibus cæteris corporibus recte præponantur, melior tamen ipsis est quaecumque vita. Quapropter si animata sunt, melior est quævis anima per se ipsam, quam corpus quodlibet animatum, et tamen animam vitiosam nemo colendam esse censuerit. Non sit nobis re-

ligio cultus illius vitæ, qua dicuntur arbores vivere: quoniam nullus sensus in illa est; et ex eo genere est ista, qua nostri etiam corporis numerositas agitur, qua etiam capilli et ossa vivunt, quæ sine sensu præciduntur: hac autem melior est vita sentiens, et tamen vitam bestiarum colere non debemus.

CX. Non sit nobis religio vel ipsa perfecta et sapiens anima rationalis, sive in ministerio universitatis, sive in ministerio partium stabilita, sive quæ in summis hominibus expectat commutationem reformationemque portionis suæ: quoniam omnis vita rationalis si perfecta est, incommutabili veritati secum intrinsecus sine strepitu loquenti obtemperat, non obtemperans autem vitiosa fit. Non ergo per se excellit, sed per illam cui libenter obtemperat. Quod ergo colit summus Angelus, id colendum est etiam ab homine ultimo, quia ipsa hominis natura id non colendo facta est ultima. Non enim aliunde sapiens Angelus, aliunde homo, aliunde ille verax, aliunde homo; sed ab una incommutabili sapientia et veritate. Nam id ipsum actum est temporali dispensatione ad salutem nostram, ut naturam humanam ipsa Dei Virtus, et Dei Sapientia incommutabilis, et consubstantialis Patri, et coæterna suscipere dignaretur, per quam nos doceret id esse homini colendum, quod ab omni creatura intellectuali et rationali colendum est. Hoc etiam ipsos optimos Angelos, et excellentissima Dei ministeria velle credamus, ut unum cum ipsis colamus Deum, cujus contemplatione beati sunt. Neque enim et nos videndo Angelum beati sumus: sed videndo veritatem, qua etiam ipsos diligimus Angelos, et his congratulamur. Nec invidemus quod ea paratiores, vel nullis molestiis interpedientibus perfruuntur: sed magis eos diligimus, quoniam et nos tale aliquid sperare a communi Domino jussi sumus. Quare honoramus eos charitate, non

servirute. Nec eis templa construimus. Nolunt enim se sic honorari a nobis : quia nos ipsos cum boni sumus, templa summi Dei esse noverunt¹. Recte itaque scribitur, hominem ab Angelo prohibitum ne se adoraret, sed unum Dominum sub quo ei esset et ille conservus.

CXI. Qui autem nos invitant ut sibi serviamus, et tanquam Deos colamus, similes sunt superbis hominibus, quibus si liceat, similiter coli volunt : sed istos homines perpeti minus, illos vero colere magis periculosum est. Omnis enim hominum dominatus in homines, aut dominantium aut servientium morte finitur : servitus autem sub angelorum malorum superbia, propter ipsum tempus quod est post mortem magis metuenda est. Illud etiam cuius cognoscere facile est, quod sub homine dominante liberas cogitationes habere concessum est : illos autem dominos in mentibus ipsis formidamus, qui unus est oculus intuendæ ac percipiendæ veritatis. Quare si omnibus potestatibus, quæ dantur hominibus ad regendam rempublicam, pro nostro vinculo subditi sumus, reddentes Cæsari quod Cæsaris est, et Deo quod Dei est², non est metuendum, ne hoc post mortem nostram aliquis exigit. Et aliud est servitus animæ, aliud servitus corporis. Iusti autem homines, et in uno Deo habentes omnia gaudia sua, quando per eorum facta Deus benedicitur, congratulantur laudantibus : cum vero ipsi tanquam ipsi laudantur, corrigunt errantes quos possunt : quos autem non possunt, non eis gratulantur, et ab illo vitio corrigi volunt. Quibus si similes, vel etiam mundiores atque sanctiores sunt boni Angeli, et omnia sancta Dei ministeria, quid metuimus ne aliquem illorum offendamus, si non superstitiosi fuerimus, cum ipsis adjuvantibus ad unum Deum tendentes³, et ei uni religantes animas nostras,

¹ Apoc. xxii, 9. — ² Matth. xxii, 21. — ³ 1 Retract. cap. xiii, n. 9.

unde religio dicta creditur, omni superstitione careamus ?

CXII. Ecce unum Deum colo, unum omnium Principium, et Sapientiam quæ sapiens est quæcumque anima sapiens est, et ipsum Munus quo beata sunt quæcumque beata sunt. Quisquis Angelorum diligit hunc Deum, certus sum quod etiam me diligit. Quisquis in illo manet et potest humanas preces sentire, in illo me exaudit. Quisquis ipsum habet bonum suum, in ipso me adjuvat, nec mihi ejus participationem potest invidere. Dicant ergo mihi adoratores, aut adulatorès partium mundi, quem non optimum sibi conciliet, qui hoc unum colit, quod omnis optimus diligit, et cujus cognitione gaudet, et ad quod principium recurrendo fit optimus. Quisquis vero angelus excessus suos diligit, et veritati esse subditus non vult, et privato suo lætari cupiens a communi omnium bono et vera beatitudine lapsus est, cui omnes mali subjugandi et premendi, nullus autem bonus nisi exercendus in potestatem datur, nullo dubitante non est colendus ; cujus lætitia est nostra miseria, et cujus damnum est nostra reversio.

CXIII. Religet ergo nos religio uni omnipotenti Deo : quia inter mentem nostram qua illum intelligimus Patrem, et Veritatem, id est, lucem interiorem per quam illum intelligimus, nulla interposita creatura est. Quare ipsam quoque Veritatem nulla ex parte dissimilem in ipso, et cum ipso veneremur, quæ forma est omnium, quæ ab uno facta sunt, et ad unum nituntur. Unde apparet spiritalibus animis, per hanc formam esse facta omnia, quæ sola implet quod appetunt omnia. Quæ tamen omnia neque fierent a Patre per Filium, neque suis finibus salva essent, nisi Deus summe bonus esset : qui et nulli naturæ, quæ ab ipso bona esse posset, invidit ; et in bono

ipso alia quantum vellent, alia quantum possent, ut manerent dedit. Quare ipsum donum Dei cum Patre et Filio æque incommutabile colere et tenere nos convenit: unius substantiæ Trinitatem, unum Deum a quo sumus, per quem sumus, in quo sumus: a quo discessimus, cui dissimiles facti sumus, a quo perire non permissi sumus: principium ad quod recurrimus, et formam quam sequimur, et gratiam qua reconciliamur: unum Deum quo auctore conditi sumus, et similitudinem ejus per quam ad unitatem formamur, et pacem qua unitati adheremus: Deum qui dixit, « Fiat; » et Verbum per quod factum est omne, quod substantialiter et naturaliter factum est; et Donum benignitatis ejus, quo placuit et conciliatum est auctori suo, ut non interiret quidquid ab eo per Verbum factum est: unum Deum quo creatore vivimus, per quem reformati sapienter vivimus, quem diligentes et quo fruente beate vivimus: unum Deum ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

DE DOCTRINA CHRISTIANA.

LIBRI QUATUOR.

LIBER I⁽⁹⁾.

PROLOGUS.

Doctrinam de Scriptura tractandam haud superfluo tradi.

I. Sunt præcepta quædam² tractandarum Scripturarum, quæ studiosis earum video non incommode posse tradi; ut non solum legendo alios qui divinarum Litterarum operta aperuerunt, sed et aliis ipsi aperiendo proficiant. Hæc tradere institui volentibus et valentibus discere, si Deus ac Dominus noster ea, quæ de hac re cogitanti solet suggerere, etiam scribenti mihi non denegat. Quod antequam exordiar, videtur mihi responden-

¹ Inchoati circiter Christi an. 397. absoluti sub an. 426. Vide *Retract.* lib. II, cap. 4. — ² Vide D. Guillon, tom. XXI, pag. 87-92.